

УДК 316.624

Г. Черних, молод. наук. співроб.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ЗЛОЧИННІСТЬ ТА ПАРАМЕТРИ НАСИЛЛЯ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

В статті обґрунтовується зміст поняття злочинності як фактору впливу на якість життя в українському суспільстві на основі аналізу соціологічних теорій девіантної поведінки та злочинності: теорія диференційної асоціації Е. Сазерленда, теорія девіацій Р.К. Мертона, теорія ярликів-стигматизації Е. Лемерта, Е. Еріксона, Г. Бекера, теорія стримування У. Реклеса, А. Рубанова, теорія причин та умов злочинності Н.Ф. Кузнєцової та ін. Для методологічного аналізу використано статистичні дані стану та структури злочинності в Україні (2005-2006, 2011-2012 роки), індекс сприйняття корупції, дані соціологічних досліджень соціологічної групи "Рейтинг" (2012 року). Визначено концептуальні інтерпретації злочинності як соціально-правового явища. Автором наведені дефініції поняття "злочинність" та "насилля". Встановлено яким чином розвивається злочинність в українському суспільстві, чи становить вона загрозу для якості життя громадян України. Проблема безконтрольного обігу зброї і наркотиків, пропаганда культу насилля, порнографії, проституції – постають наглядним індикатором кримінальної агресії в Україні. Дані негативні соціальні явища – є причиною розвитку злочинності та установок на насилля в українському суспільстві, що не сприяє зростанню рівня якості життя населення, а навпаки призводить до його погіршення. Визначено, що однією з основних перешкод соціально-економічного зростання в Україні постає економічна злочинність – її наслідки створюють непривабливий міжнародний імідж країни. Питання безпеки та захищеності життя українців гостро актуалізується в умовах зростання рівня злочинності та насилля в українському суспільстві.

Ключові слова: Злочинність, насилля, девіантна поведінка, кримінальна агресія.

Проблематика злочинності традиційно посідає актуальне місце в сучасному соціологічному дискурсі. Хоча історичний розвиток досліджень даного процесу у вітчизняній соціології перетерпів багато труднощів. Адже за часів радянського союзу виокремлення досліджень злочинності було заідеологізовано й не актуалізовано в науці та суспільстві, й ще до сих пір потребує деідеологізації та прозорості відображення у ЗМІ, статистичних та емпіричних даних соціологічних досліджень.

Особливості висвітлення проблеми злочинності та насилля зазвичай більш дотичні до досліджень в юриспруденції та кримінології, але той факт, що останні є перешкодою для розвитку українського суспільства, економічного реформування та зміни соціальної політики, актуалізують важливість її соціологічного дослідження.

Американська кримінологія – має статус соціологічної дисципліни, європейська кримінологія – міждисциплінарна галузь, яка поєднує в собі: соціологію, психологію, біологію, юридичні дослідження. Українська кримінологічна традиція віднесена до юридичних наук. Проте зараз набирають сили дослідження в межах юридичної соціології – соціології злочинності та соціології девіантної поведінки.

Злочинність в соціології тлумачиться як відносно поширене, статистично стійке соціальне явище, що відхиляється за своєю формою, яке сягнуло ступеня суспільної небезпеки, яка визначається кримінальним законом. При уявній інтуїтивній ясності злочинність – складне явище, історично мінливе, яке не має "природних" меж і встановлюється за допомогою двох критеріїв: суспільної небезпеки і передбачуваності кримінальним законом. В силу другого критерію поняття злочинність носить конвенціональний характер. Поширене у вітчизняній кримінологічній літературі визначення злочинності як класово-обумовленого, історично перехідного соціального явища, що представляє собою сукупність всіх злочинів, скоєних в даній державі за певний час, зводить соціальне явище до сукупності індивідуальних поведінкових актів, а також без достатніх підстав ідеологізовано (класовий, перехідний характер злочинності) [Осіпов, 1988].

Великий тлумачний соціологічний словник визначає насилство як заподіяння фізичного збитку тілу або власності людини за допомогою сили або зброї [Джери, 1999].

Одним з найбільш важливих аспектів соціологічного підходу дослідження злочинності та насилля – є підкреслення взаємозв'язку конформності і відхилень в різних соціальних контекстах.

По-перше, в сучасних суспільствах існує безліч субкультур, і поведінка, що вважається нормою в одній субкультурі, може розцінюватися як відхилення в іншій.

По-друге, в суспільстві є сильні відмінності між багатими і бідними, і ці відмінності надзвичайно сильно впливають на схильність до злочинності представників різних соціальних груп. Одні види злочинів – такі як кишенькові крадіжки або крадіжки зі зломом – здійснюються в основному людьми з найбідніших верств населення. Інші види злочинів – розтрата або ухилення від сплати податків – скоєні людьми, що мають, навпаки, високий добробут.

По-третє, саме розуміння того, що слід вважати злочинною поведінкою, може сильно змінюватися.

Головна соціальна функція злочинності полягає у сигналізованні про необхідність зміни стандартів дій та відносин, закріплених у нормах права. Надмірне стримування легалізації змін у соціальному порядку призводить до соціальної дезорганізації (аномії), коли злочинність у суспільстві виходить за межі норми. Соціальними наслідками злочинності є матеріальна, моральна, фізична шкода, дезорганізація соціальних структур, дисфункція соціальних інститутів, порушення суспільного спокою, виникнення у людей почуття непевності, тривоги, страху, тому **об'єктом** даного дослідження являється злочинність як соціально-правове явище, **предметом** же – її сутність як фактору, що впливає на якість життя населення. **Метою** даного дослідження постає – обґрунтування проблеми злочинності як фактору впливу на якість життя людини.

Американський соціолог і криміналіст Едвін Х. Сатерленд пов'язував злочин з тим, що він назвав "диференційованою асоціацією". Ідея диференційованої асоціації дуже проста. У суспільстві, що містить безліч субкультур, деякі соціальні спільноти заохочують протизаконні дії, а інші – ні. Індивід стає правопорушником або злочинцем, об'єднуючи себе з тими людьми, які є носіями кримінальних норм. Згідно Сатерленду, кримінальна поведінка засвоюється переважно в первинних групах – зокрема, в групах однолітків. Наприклад, на члена молодіжної банди його близькі можуть чинити сильний тиск, щоб він "показав себе", викравши автомобіль [Касьянов, 2001: с.5-10].

Інший американський соціолог Роберт К. Мертон, що пов'язував злочинність з іншими типами поведінки, яка відхиляється від норми, також виходить з визнання нормальності злочинця. Мертон виходив із концепції аномії, запропонованої вперше Емілем Дюркгеймом, і створив теорію девіацій, що отримала в наші дні загальне визнання. Мертон називає аномією стан напруженості, що виникає в поведінці індивіда в ситуації, коли прийняті норми вступають в конфлікт із соціальною реальністю [Мертон, 1966: с.299-313]. Наприклад, в американському суспільстві загальноприйнятій цінності орієнтують людину на "роблення грошей", тобто на ма-

теріальний успіх. Ті, хто не "досяг успіху", стикаються з засудженням своєї очевидної нездатності домогтися матеріального успіху. У такій ситуації виникає велика спокуса "просунутися" будь-якими засобами, законними або незаконними.

Оригінальним, хоча і суперечливим, соціологічним підходом до злочинності є теорія стигматизації (тобто накладання ярликів, таврування). Прихильники теорії стигматизації Е. Лемерт, Е. Еріксон, Г. Бекер інтерпретують відхилення не як якийсь набір характеристик індивіда чи групи, а як процес взаємодії між людьми з відхиленнями і людьми без відхилень. Відповідно до цієї точки зору, щоб зрозуміти природу відхилення, потрібно зрозуміти, перш за все, чому на деяких людей навішують ярлик. Правила, за допомогою яких визначаються відхилення, і умови, коли ці правила застосовуються, встановлюються багатими для бідних, чоловіками для жінок, старшими для молодших, етнічною більшістю для представників меншин [Волков, 2013]. Наприклад, багато дітей проникають в чужі сади, б'ють скло, крадуть фрукти і прогулюють заняття. В заможних районах ці проступки розглядаються батьками, вчителями та поліцією як відносно безневинні хвороби росту. У бідних районах вони будуть швидше розглядатися як прояв злочинних нахилів в ранньому віці.

Розширюючи погляд на теорію диференційованої асоціації Е.Х. Сатерленда – американський соціолог та криминолог У. Реклесс окреслює власну теорію стримування. Він визначає мотиви та діяння молодшої групи людей, яка стала на шлях злочинності, та тієї, що уникла даного шляху. Дослідник вважає, що причиною такого вибору – є вироблення у мирної групи позитивного образу, який допомагав би відрізнитися їй від кримінальної групи. Злочинність, на думку У. Реклесса, виникає завдяки нестачі внутрішнього контролю та ретельного соціального стримування [Reckless, 1961].

Російський соціолог А. Рубанов у своїх дослідженнях визначає домінуючі фактори девіантної поведінки молоді, до них він відносить: задрість, агресивність, конфлікти з батьками, прагнення гострих відчуттів, надлишок вільного часу і його погана організація, насильство у підлітковому середовищі [Рубанов, 2013]. Переважаючи нині уявлення про ієрархію чинників девіації істотно відрізняються від даної А. Рубановим. Сучасність обґрунтовує девіантну поведінку молоді насамперед – бідністю, поганими прикладами, конфліктами з учителями та ін., і свідчить на користь теорії Уолтера Реклесса – нестача внутрішнього стримування індивіда, а також пильного соціального стримування є справжніми причинами девіантної поведінки.

Ні в одній із згаданих соціологічних теорій девіантної поведінки немає місця тлумаченню кримінальної поведінки як навмисної і обдуманого дії. У кожній з них злочинність розглядається скоріше як "протидія", а не як "дія", як наслідок зовнішніх впливів, а не як результат дій індивіда. Теорія "диференційованої асоціації" робить акцент на взаємодії з представниками злочинних угруповань; теорія "стримування" фокусує увагу на тиску, якому піддаються індивіди в суспільстві, орієнтованому на успіх; теорія "стигматизації" підкреслює ефект, створюваний громадськими інститутами при класифікації поведінки. Але люди, які вчиняють злочинні дії, неважливо, регулярно або спорадично, поступають так з певною метою, нерідко усвідомлюючи, чим вони ризикують.

Однак, на нашу думку, найбільш корисною, у контексті розгляду причин злочинності в Україні, постає концепція криминолога Н. Ф. Кузнецової, яка є представником соціально-психологічного напрямку. Вона визначає, що причини злочинності мають соціально-психологічний зміст. На сучасному етапі розвитку суспільства причини і умови злочинності Н. Кузнецова гру-

пує в чотири основні підсистеми: економічні; кримінальної агресії; кримінальної необережності; правові детермінанти [Кузнецова, 2004: с.166-185].

1. Економічні причини і умови.
2. Причини і умови кримінальної агресії.
3. Причини і умови кримінальної необережності.
4. Правові причини і умови.

Спробуємо проаналізувати – яким чином розвивається злочинність в українському суспільстві, чи становить вона загрозу для якості життя громадян України? Чи справді зазначені вище причини та умови злочинності – характеризують розвиток сучасного українського суспільства?

Розглянемо більш детально підсистему кримінальної агресії на прикладі сучасного розвитку українського суспільства. Умови, які сприяють кримінальній агресії – безконтрольність обігу зброї і наркотиків; пропаганда культу насилля, порнографії, проституції. Подивимось наскільки ці умови справджуються в українському суспільстві. Якщо розглянути статистичні дані про структуру злочинності за 2011-2012 роки представлені МВС України [МВС, 2012] (диве рис.1), то побачимо, що МВС не веде відкритої статистики щодо незаконного обігу зброї в Україні. Але за неофіційними даними в Україні налічується 3,5 млн. одиниць нелегальної зброї. Ці цифри досить умовні, оскільки в Україні неможливо знайти статистичні дані про кількість навіть офіційно зареєстрованих власників зброї. Але за даними проекту Small Arms Survey, який є основним міжнародним джерелом інформації з усіх аспектів стрілецької зброї для урядів, політиків і вчених, в Україні перебувають від 2 200 000 до 6 300 000 нелегальних стволів. За кількістю зброї, переважно нелегального, на 100 осіб населення України займає 36 місце в Європі [Small Arms Survey, 2012].

Також можемо побачити, що в українському суспільстві досить поширені злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин (2011 року – 51046 зареєстрованих злочинів, 2012 – 45335). За даними міжнародних організацій ВООЗ та UNAIDS, тільки ін'єкційних наркоманів в країні близько 425 тисяч, а за підрахунками різних незалежних експертів, в Україні вживають наркотики від 1 до 1,5 мільйона осіб, і їх кількість щорічно збільшується на 8-10%. За офіційними даними МОЗ, тільки важкі наркотики вживають 550 тисяч чоловік.

В Україні наркоманія поширюється з небаченою швидкістю – щорічно число наркоманів збільшується на 10%. І незважаючи на те, що щорічно вмирають від наркотиків до 12 тисяч осіб, кількість наркоманів в Україні зростає. За даними незалежних експертів, від наркоманії і пов'язаних з нею хвороб, таких, як ВІЛ / СНІД, вірусні гепатити, специфічні онкозахворювання, туберкульоз, в Україні помирають до 120 тисяч осіб на рік.

За даними дослідження Міжнародного альянсу з ВІЛ / СНІД в Україні, проведеного в 2012 році, в країні близько 80 тисяч жінок у віці від 15 до 49 років займаються проституцією. Іншими словами, у великих містах близько 1,5% жіночого населення залучено у надання секс-послуг. Для порівняння: в інших країнах Східної Європи цей показник коливається в межах від 0,4% до 1,4%, а в Західній Європі – від 0,1% до 1,4%. Українського рівня досягла тільки Росія, але для секс-туризму ця країна менш зручна: для в'їзду до північних сусідів європейцям потрібна віза.

Отже, проблема безконтрольного обігу зброї і наркотиків; пропаганда культу насилля, порнографії, проституції – постає досить наглядною умовою кримінальної агресії в Україні. Все це є причиною розвитку злочинності та установок на насилля в українському суспільстві, що аж ніяк не сприяє нормальній якості життя людей.

Важливим й важким для сприйняття є той факт, що в Україні протягом першого кварталу 2014 року зріс рівень злочинності серед неповнолітніх на 57,1%, най-

більше в Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Кіровоградській, Луганській, Миколаївській, Одеській областях. Більше половини з 1,2 тисячі скоєних злочинів – тяжкі та особливо тяжкі. Близько 400 підлітків скоїли злочини повторно. Проблема дитячої злочинності – це гостра національна проблема, яку важко усвідомлювати, але з якою треба боротися.

Однією з основних перешкод соціально-економічного зростання в Україні постає економічна злочинність – її наслідки створюють непривабливий міжнародний імідж країни.

Зокрема, індекс корумпованості, розрахований для України міжнародним агентством Transparency International в 2011 році, склав 27 балів з 100 можливих, що свідчить про високий рівень корупції в Україні. Будь-який результат, менше 30 балів, з точки зору Transparency International вважається "ганьбою для нації" [Corruption Perceptions Index, 2011]. За індексом корумпованості у 2012 році Україна посіла 144 місце з 176 країн, охоплених дослідженням, набра-

вши при цьому 26 балів (з 100 можливих) [Corruption Perceptions Index, 2012]. Економічна злочинність в Україні, хоча і не займає провідне місце в загальній структурі злочинності за кількістю злочинів (3,8% в 2012 році), але вагомо впливає на розвиток суспільства в цілому.

Ще однією вагомою умовою якісного життя постає питання безпеки та захищеності життя українців. За показниками хвилі дослідження ESS Round 2 – 2004 року та ESS Round 6 – 2012 можна простежити, що по даним опитування (див. табл. 1) відсоток жертв пограбування та насилля став менше. У 2004 році цей відсоток становить – 17,7%, а вже у 2012 році – 11,2%. Отже, бачимо, що прояв злочинності у вигляді пограбування та фізичного насилля, за період 2004–2012 року знизився на 6,5%. Але насправді відповідні данні не відображають увесь масив можливих злочинів, адже в Україні існує високий рівень латентної злочинності – незафіксованих правопорушень, адже значна кількість людей не звертається до правоохоронних органів через низький рівень довіри.

		Зареєстровано у звітному періоді		
		рік	поточний рік	зміна, %
Усього зареєстровано злочинів		475204	443605	-6,6
а	злочини проти життя та здоров'я особи	17294	16402	-5,2
	питома вага, %	3,6	3,7	
б	злочини проти волі, честі та гідності особи	506	421	-16,8
	питома вага, %	0,1	0,1	
в	злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи	1258	1232	-1,8
	питома вага, %	0,3	0,3	
г	злочини проти виборних, трудових та інших особистих прав і свобод, людини і громадянина	9890	7863	-20,5
	питома вага, %	2,1	1,8	
д	злочини проти власності	307881	296798	-3,6
	питома вага, %	64,8	66,9	
е	злочини у сфері господарської діяльності	9956	7196	-27,7
	питома вага, %	2,1	1,6	
ж	злочини проти довкілля	1970	2169	10,1
	питома вага, %	0,4	0,5	
з	злочини проти громадської безпеки	10601	10121	-5,1
	питома вага, %	2,2	2,3	
и	злочини проти безпеки виробництва	835	530	-36,5
	питома вага, %	0,2	0,1	
й	злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту	12287	13894	13,1
	питома вага, %	2,6	3,1	
к	злочини проти громадського порядку та моральності	14946	12707	-15,0
	питома вага, %	3,1	2,9	
л	злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злоч. проти	51041	45335	-11,2
	питома вага, %	10,7	10,2	
м	злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації	66	33	-50,0
	питома вага, %	0,0	0,0	
н	злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян	14621	13864	-5,2
	питома вага, %	3,1	3,1	
о	злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж	129	138	7,0
	питома вага, %	0,0	0,0	
п	злочини у сфері службової діяльності	16251	9667	-40,5
	питома вага, %	3,4	2,2	
р	злочини проти правосуддя	5106	4965	-2,8
	питома вага, %	1,1	1,1	
с	злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)	190	330	32,7
	питома вага, %	0,1	0,1	
т	злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку			
	питома вага, %			

Рис. 1. Структура злочинності за розділами особливої частини КК України 2011–2012 роки
Джерело: МВС України, Стан та структура злочинності в Україні

Таблиця 1

С5. Чи ставали Ви або члени Вашої родини за останні 5 років жертвами пограбування або фізичного насильства?

	2004 рік	2012 рік
Так	17,7 %	11,2 %
Ні	82,3 %	88,8 %

Джерело: ESS Round 2 (2004), ESS Round 6 (2012), European Social Survey, Longitudinal Data File

Інший показник – "відчуття безпеки" (див. табл. 2) за тими ж самими хвилями дослідження, вказує на те, що "відчуття безпеки" в українському суспільстві за період 2004–2012 – залишився практично на тому ж самому рівні, але виражений у тенденції до більшого відчуття безпеки ніж небезпеки. У 2004 році 15,9% респондентів зазначили – що почуваються себе у повній безпеці, коли самі йдуть у сутінках у своєму районі, показник в 2012 році склав 11,2%. 9,5% респондентів у 2004 році – зазначили, що почуваються себе зовсім небезпечно, а у 2012 році цей відсоток становив – 11,2%. Загалом – станом на 2004 рік у безпеці себе почувало 54,2%, у небезпеці – 45,8%, показники 2012 року вказують на тенденцію до погіршення становища – 52,5% громадян почувалися себе безпечно, відповідно 47,5% у небезпеці. Тобто, за цими даними можемо простежити погіршення ситуації у відчутті безпеки громадян (1,7%).

Отже, даний аналіз зовсім не відображає ідеальний стан, який демонстрував би виражену тенденцію до зростання безпеки у суспільстві впродовж 8 років, осо-

бливо в контексті гострої суспільно-економічної кризи 2013–2014 років. Показник напруження в українському суспільстві – стабільно високий. Значна частка громадян України відчуває себе у небезпеці, що у порівнянні із Західними країнами виглядає плачевно. Наприклад, батьки в Ісландії (Ісландія має найнижчий рівень злочинності у світі) – можуть без усякого жаху випускати своїх дітей одних на вулицю, й самі не турбуватись за свою безпеку, повертаючись додому у пізню годину. Все це звісно обумовлено низкою факторів, але на нашу думку найбільше це зумовлено соціальною класовою структурою населення, та й в цілому кількістю населення. Ісландія на відміну від України не багатомільйонна країна, там проживає лише 322 тисячі людей. Ісландське суспільство має виражений середній клас, незначну кількість бідних людей та невагому кількість людей, які відносять себе до еліти. Україна ж потерпає від великого розриву між бідними та багатими людьми, без вираженого середнього класу.

Таблиця 2

С6. Наскільки безпечно Ви почуваетесь, коли самі йдете у сутінках у районі, де проживаєте?

Відчуття безпеки	2004 рік	2012 рік
у повній безпеці	15,9 %	11,2 %
у безпеці	38,3 %	41,3 %
у небезпеці	36,3 %	36,1 %
зовсім небезпечно	9,5 %	11,4 %

Джерело: ESS Round 2 (2004), ESS Round 6 (2012), European Social Survey, Longitudinal Data File

Отже, українці відчувають себе швидше небезпечно, ніж безпечно. Чим далі на Схід, тим в меншій безпеці почувуються громадяни і тим менше вони задоволені своїм життям. Особливо незахищеними почувуються мешканці міст, жінки та літні люди. Ключовими проблемами безпеки громадяни бачать не так злочинність, як бідність, корупцію та економічні кризи. Серед можливих злочинів, найбільше українці бояться стати жертвою фінансових махінацій та шахрайства, нападу хуліганів на вулиці та пограбування. Майже половина молодих жінок бояться стати жертвою злочинів на сексуальному ґрунті.

За методикою ООН, в Україні в середньому скоєно 5,2 умисних вбивства на 100 тисяч населення в рік. Це в п'ять разів більше, ніж у Західній Європі (одне вбивство на 100 тисяч), але в два рази менше, ніж у сусідній Росії (10,2). Як бачимо з аналізу, різких стрибків злочинності поки немає – ситуація стабільно кепська. При цьому злегка зростає рівень страху перед криміналом. Якщо в 2011-му 13% українців назвали серед основних загроз зростання злочинності, то в 2012-му – 16% ["Рейтинг", 2012]. Знижується і рівень довіри до міліції. За підсумками останнього заміру Європейського соціального дослідження (ESS), Україна встановила рекорд недовіри до правоохоронних органів з боку населення – 84% респондентів виявляє свою недовіру до міліції, з них 39,1% повністю не довіряють, лише 0,7% проявляють цілковиту довіру.

Парадокс: українці довіряють міліції ще менше, ніж росіяни своїй поліції, хоча криміногенна обстановка в РФ гірше. Втім, українці не довіряють не лише міліції. Знижується довіра і до влади, і до медиків. Напрошується висновок: українці міцно побуюються один одного.

Цікавим є той факт, що українці не готові відстоювати свої інтереси, порушуючи закон. Водночас готові порушувати закон там, де можна ухилитися від відповідальності й обійти його заради своєї вигоди.

Таке твердження підтверджує соціологічне опитування про найважливіші характеристики для досягнення людиною високого соціального положення в країні. Так за оцінками (див. рис. 2), на це найбільше впливають

родичі (46,5%), походження з родини з високим соціальним статусом (38,6%), хороше здоров'я (38,6%), заможні батьки (37,5%) і уміння іноді йти в обхід закону (33,1%).

Опитування було проведене у 2012 році Інститутом соціології НАН України відповідно до міжнародного порівняльного проекту "Соціологічний моніторинг "Українське суспільство", яке проводиться з 1992 року.

Аналіз статистичних даних МВС України за 2012 рік [МВС, 2012] (див. табл. 3) вказує на те, що в Україні розгалужена й досить неоднорідна ситуація із злочинністю. Розподіл за регіонами вказує на те, що в Західному регіоні особи менш схильні до злочинної діяльності. Лідерами по найменшій кількості зареєстрованих злочинів тут є: Тернопільська – 4273 злочинів, Чернівецька – 4867, Івано-Франківська – 4989. При цьому ці ж області виступають лідерами по найменшій кількості злочинів проти життя та здоров'я людини. Лише Львівська область (15892 зареєстрованих злочинів) вибивається з цього загального плану по Західному регіону, це пояснюється тим, що Львів є обласним центром – і тому притягує до себе злочинців. Лише одне місто Севастополь становить більше скоєних злочинів ніж вся Івано-Франківська область – 6464. Загальна кількість скоєних злочинів по Західному регіону становить 52159.

Південний регіон відзначається у 111088 зареєстрованих злочинів. Найбільше злочинів в цьому регіоні сталося в АР Крим 33139, він також відзначається злочинами проти волі, честі та гідності особи – 51, найбільший показник по всій Україні. Найменше в Миколаївській області – 10310.

Центральний регіон України не набагато гірший за Південний, загальна кількість злочинів – 119069, на чолі зі столицею – у Києві – 33983.

І нарешті – лідером по найбільшій кількості злочинів виступає Східний регіон – загальна кількість злочинів по цьому регіону становить – 146450, це майже в три! рази більше ніж в Західному регіоні. Найбільше всього злочинів скоєно за 2012 рік в Донецькій області – 48554, це в 11! разів більше ніж в Тернопільській області. Загальна кількість злочинів скоєних проти життя та здоров'я особи в Східному регіоні становить – 5670.

Рис. 2. Оцінка громадянами України важливості характеристик для досягнення високого соціального положення в нашій країні (2012 р.), %
Джерело: "Соціологічний моніторинг "Українське суспільство", 2012

Таблиця 3

Структура злочинності за розділами особливої частини КК України у розрізі регіонів за 2005, 2006, 2012 рік

Найменування регіонів та лінійних управлінь	Усього зареєстровано злочинів			З них у 2012 році					
	2005	2006	2012	злочини проти життя та здоров'я особи	питома вага, %	злочини проти волі, честі та гідності особи	питома вага, %	злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи	питома вага, %
АР Крим	23657	18629	33139	1019	30.1	51	00.2	75	00.2
Вінницька	12390	11146	9793	504	50.1	6	00.1	33	00.3
Волинська	8428	8040	6326	360	50.7	13	00.2	20	00.3
Дніпропетровська	46014	37549	40967	1028	20.5	23	00.1	10.8	00.3
Донецька	57766	51591	48554	2606	50.4	49	00.1	12.3	00.3
Житомирська	9878	8516	10069	496	40.9	9	00.1	40	00.4
Закарпатська	6536	5426	5722	423	70.4	12	00.2	23	00.4
Запорізька	28151	25419	25249	628	02.5	0	0	40	00.2
Івано-Франківська	7361	6210	4989	240	40.8	5	00.1	17	00.3
Київська	13375	12135	15217	637	40.2	17	00.1	57	00.4
м. Київ	32493	28302	33983	478	10.4	29	00.1	85	00.3
Кіровоградська	9466	7635	10603	425	4	0	00.1	38	00.4
Луганська	34892	29287	26218	907	30.5	14	00.1	50	00.2
Львівська	18426	16625	15892	575	30.6	15	00.1	57	00.4
Миколаївська	14083	12392	10310	408	4	7	00.1	15	00.1
Одеська	23381	20937	24474	819	30.3	31	00.1	69	00.3
Полтавська	17717	15021	12668	525	40.1	4	0	28	00.2
Рівненська	7612	6191	5651	268	40.7	6	00.1	17	00.3
м. Севастополь	4705	4639	6464	165	20.6	1	0	39	00.6
Сумська	11141	9475	8930	443	5	10	00.1	31	00.3
Тернопільська	5568	5264	4273	199	40.7	8	00.2	5	00.1
Харківська	31410	26217	30711	1219	4	34	00.1	78	00.3
Херсонська	13128	10426	11452	500	40.4	7	00.1	38	00.3
Хмельницька	10465	9429	8712	439	5	4	0	31	00.4
Черкаська	10125	8536	9585	395	40.1	16	00.2	26	00.3
Чернігівська	9339	7891	8221	377	40.6	13	00.2	29	00.4
Чернівецька	5075	5056	4867	276	50.7	9	00.2	55	10.1
Всього по УМВС	472582	407984	433039	16359	30.8	413	00.1	1227	00.3
Всього по Україні	485725	420900	443665	16402	30.7	421	00.1	1232	00.3

Джерело: МВС України, Стан та структура злочинності в Україні

Отже, не дивно чому українці чим далі на Схід тим більше почувають себе небезпечніше. У вимірі подій, що відбуваються на тлі соціально-економічної кризи 2013-2014 років – цей показник небезпеки зростатиме ще більше. Але той факт, що в день по всій Україні приблизно скоюється 350 тисяч злочинів, і це лише можлива зареєстрована кількість, а скільки ще латентних злочинів, важко собі уявити. Все це говорить про те, що громадяни України та її гості – постійно знаходяться у небезпеці для свого життя, життя своїх близьких та родичів, друзів та знайомих.

Якщо порівняти статистичні дані МВС України за 2005-2006 роки [МВС, 2005] з даними 2012 року [МВС, 2012] (див. табл.3), то можна встановити, що особли-

вого зрушення та поліпшення ситуації зі злочинністю в Україні за 7 років не сталося. В деяких областях – ситуація лише погіршилась, наприклад в АРК Крим станом на 2005 рік було зареєстровано 23657 злочинів, а у 2012 цей показник зріс до 33139. Всього за 2005 рік було зареєстровано 485725 злочини, в 2012 цей показник становить – 443665. Тобто, лише на 42070 зареєстрованих злочинів в період з 2005-2012 рік – в Україні стало менше. Також варто зауважити на ту обставину, що рівень розкриття злочинів в Україні погіршився, у 2006 році рівень не розкритих злочинів становив 8%, а у 2012 – 16,5%. Отже, можна казати про те, що ситуація із злочинністю та установками на насилля в Україні залишається стабільною – стабільно тяжкою. Так, можна

казати про те, що у українців є більше шансів бути пограбованим, а ніж вбитим, але це а ж ніяк не поліпшує ситуацію з якістю життя українців.

Висновки. Отже, проблема злочинності постає вагомим фактором впливу на якість життя людини. Спроможність контролювати власне життя в українському суспільстві піддається низці ризиків, викликаних такими соціальними явищами як злочинність. Соціальними наслідками злочинності є матеріальна, моральна, фізична шкода, дезорганізація соціальних структур, дисфункція соціальних інститутів, порушення суспільного спокою, виникнення у людей почуття непевності, тривоги, страху.

Проведений емпіричний аналіз даних вказує на те, що злочинність та установки на насилля в Україні були, залишаються, і на превеликий жаль залишаться стабільно загрозливими для життя українців, якщо саме суспільство не буде переформатовано – якщо не запустити механізм відновлення усіх життєво важливих ланок держави. Той факт – що у злочинному світі в Україні домінують корисливі злочини, спрямовані на збагачення (крадіжки, грабж, розбій, шахрайство) – демонструє вагомий недолік матеріалістичної системи цінностей, яка до сих пір домінує в українському суспільстві. Для українського суспільства, що розвивається в умовах економіко-політичної нестабільності, глибокого соціального розшарування, суперечливих процесів глобалізації, культурного плюралізму, вкрай необхідно поглибити механізм розвитку постматеріалістичних цінностей у суспільстві.

На нашу думку – справжня причина та умови розгортання злочинності в Україні постає у кримінально-клановій олігархічній системі держави, яка функціонує при владі, і захищається владою. Організована злочинність – справжній корінь зла усієї злочинної системи в Україні та проблем розвитку суспільства. Пересічні громадяни України не в змозі протистояти системі, яка сформувалась у 90-х роках й квітне впродовж 23 років. Дана система створила установку на досягнення успіху через блат, впливових родичів, порушення закону, тощо. Єдиний вихід з цієї ситуації:

1. По-перше, встановлення та знищення усіх корінь кланового криміналітету (найвідомішим вважається Донецький клан);

2. По-друге, повне реформування владних структур, особливо МВС та ЗСУ, адже майже повна недовіра суспільства до влади, міліції – є намаганням людей захистити себе власноруч – індивідуальними силами;

3. По-третє, запуск нової системи виховання, освіти – з поглибленим запобіганням розвитку наркоманії, проституції, установок на насилля, тощо.

Важливо відмітити, що соціальне реформування правоохоронних органів неможливе без інновацій в системі вивчення та оцінки злочинності. Соціальний ефект в передбачені й розкритті злочинів принципово неможливий без трансформації системи кримінальної статистики, без систематичного збору соціологічними засобами та використання правоохоронними органами відомостей про злочини, злочинців та постраждалих від злочинів. Соціологічні та статистичні методики допов-

нюють один одного, створюють ефект методологічної триангуляції та в силу цього дозволяють більш повно та об'єктивно реконструювати кримінальну реальність з урахуванням її латентної складової.

В статті використовуються матеріали дослідження, що проводилося в рамках науково-дослідної теми № 11БФ017-01 "Тенденції структурної трансформації українського суспільства в контексті глобалізації та європейської інтеграції" факультету соціології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Список використаних джерел

1. Большой толковый социологический словарь Collins: Русско-английский, англо-русский. В 2 т. Т. 2: П-Я / [Под ред. Д. Джери, Дж. Джери; пер. с англ]. – Москва: Вече: АСТ, 1999. – 528 с. [Jary D., Jary J. Collins Dictionary of Sociology]
2. Кузнецова Н. Ф. Криминология: Учебник / Кузнецова Н. Ф. – Москва, 2004. – 640 с. [Kuznetsova N. F. Kriminologia: Uchebnik]
3. Касьянов В. В. Социология права / В. Касьянов, В. Нечипуренко. – Ростов на Дону: Феникс, 2001. – 480 с. [Kas'ianov V. Sotsiologija prava]
4. Мертон Р. Социальная структура и аномия / Мертон Р.; [пер. с франц. Е.А. Самарской]. – Москва: "Прогресс", 1966. – С. 299-313. – Социология преступности (Современные буржуазные теории). [Merton, Robert K., Social Structure and Anomie]
5. Міністерство Внутрішніх Справ України [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Стан та структура злочинності в Україні (станом на 20 листопада 2012 року). – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/813157> (дата звернення 23.10.2015). [Ministerstvo Vnutrishnikh Sprav Ukrainy [Elektronnyy resurs] / Stan ta struktura zlochynnosti v Ukraini (stanom na 20 lystopada 2012 roku)]
6. Міністерство Внутрішніх Справ України [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Стан та структура злочинності в Україні (2005-2006 р.р.). – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/48496>. [Ministerstvo Vnutrishnikh Sprav Ukrainy [Elektronnyy resurs] Stan ta struktura zlochynnosti v Ukraini (2005-2006 r.r.)]
7. Правоохоронні органи України: довіра та оцінки населення, проблеми внутрішньої безпеки та готовність до співпраці [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Дані соціологічних досліджень соціологічної групи "Рейтинг", січень 2012. – Режим доступу: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/pravoohran_organy_ukrainy_doverie_i_ocenki_naseleniya_problemy_vnutrenney_bezopasnos_i_gotovnost_k_s_h_tmi (дата звернення 23.10.2015). – Назва з екрана. [Pravoohoronnii organy Ukrainy: dovira ta otsinky naselennia, problemy vnutrishnoi bezpeky ta gotovnist' do spivpratsi [Elektronnyy resurs] / Dani sotsiologichnykh doslidzhen' sotsiologichnoi grupy "Reityng", sichen' 2012]
8. Российская социологическая энциклопедия / [Под общей ред. Г. В. Осипова]. – Москва: Изд. группа НОРМА-ИНФРА-М, 1998. – 672с. [Osipov G. V. Rossijskaia sotsiologicheskaia entsiklopediia]
9. Рубанов А. В. Девиантное поведение: проблемы и противодействие / Рубанов А. В. – Минск: БГУ, 2013. – № 3/4. – С. 58-62 [Rubanov A. V. Deviantnoe povedenie: problemy i protivodeistvie]
10. Социология: Учебник / [Волков Ю. Г., Добренков В. И., Нечипуренко В. Н., Попов А. В.]. – Москва: Гардарики, 2003. – 512 с. – (Изд. 2-е, испр. и доп.) [Volkov Ju. G., Dobren'kov V. I., Nepochurenko V. N., Popov A. V. Sotsiologija: Uchebnik]
11. Corruption Perceptions Index [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Transparency international the global coalition against corruption, 2011. – Режим доступу: <http://www.transparency.org/cpi2011/results> (дата звернення 23.10.2015). – Назва з екрана.
12. Corruption Perceptions Index [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Transparency international the global coalition against corruption, 2012. – Режим доступу: <http://www.transparency.org/cpi2012/results> (дата звернення 23.10.2015). – Назва з екрана.
13. Reckless W. C. The Crime Problem / Reckless W. C. – Appleton-Century-Crofts, 1961. – 648 p.
14. Small Arms Survey [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Research Notes. – Режим доступу: <http://www.smallarmssurvey.org/publications/by-type/research-notes.html> (дата звернення 23.10.2015). – Назва з екрана.

Надійшла до редколегії 25.04.15

G. Chernykh, Junior Research Fellow
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

CRIMINALITY AND PARAMETERS OF VIOLENCE IN UKRAINIAN SOCIETY

In article the maintenance of concept of criminality as factor of influence on quality of life in the Ukrainian society on the basis of the analysis of sociological theories deviance and criminality is proved: the theory of differential association by E.Sutherland, the theory of deviations by R.K.Merton, the theory of labels by E.Lemert, E.Ericson, G.Beker, the theory of restraint by U.Reckless, A.Rubanov, the theory of the causes and conditions of criminality by N.F.Kuznetsova, etc. For the methodological analysis are used the statistical yielded states and criminality frames in Ukraine (2005-2006, 2011-2012), an index of perception of corruption, the data of sociological researches of sociological bunch "Rating" (2012). Conceptual interpretations of criminality as socially-legal phenomenon are defined. The author results definitions of concept "criminality" and "violence". It is positioned how the criminality in the Ukrainian society educes, whether it poses threat for quality of life of citizens of Ukraine. The problem of an uncontrolled turn of the weapon and drugs, propagation of a cult of violence, a pornography, prostitution – are the evident indicator of criminal aggression in Ukraine. The yielded negative social phenomena – are at the bottom of development of criminality and installations on violence in the Ukrainian society, do not promote growth of quality of life of the population, and on the contrary worsen it. It is defined that one of the basic hardles of social and economic growth in Ukraine is the economic criminality – its consequences create unattractive international image of the country. Safety issues and securities of life of Ukrainians it is sharply actualized in the conditions of growth of a crime rate and violence in the Ukrainian society.

Keywords: Criminality, violence, deviance, criminal aggression.